

**DINIY RADIKALIZM VA UNGA QARSHI KURASH:
ZAMONAVIY XAVFLAR VA GLOBAL TA'SIRLAR**

Khudoyberdiyev Rashid Zokir o'g'li

Toshkent davlat tibbiyot universiteti. O'qituvchi

e-mail: xudoyberdiyevrashid077@gmail.com +99888-033-24-94

Talaba: Xolmōminova Dildora Bobomurod qizi

Toshkent davlat tibbiyot universiteti

e-mail: bobomuroddavurov2@gmail.com +99899-236-27-12

Annotatsiya. Ushbu maqolada diniy radikalizm va ekstremizmning zamonaviy ko'rinishlari, ularning ijtimoiy, siyosiy va axborot xavflari chuqur tahlil qilinadi. Diniy radikalizmning shakllanish sabablari, uning global miqyosdagi ta'siri, shuningdek unga qarshi kurashda O'zbekiston tajribasi va xalqaro amaliyotning o'rni yoritiladi.

Kalit so'zlar: diniy radikalizm, ekstremizm, terrorizm, axborot xavfsizligi, bag'rikenglik, yoshlar, global xavf.

Bugungi globallashuv davrida diniy radikalizm insoniyat xavfsizligiga jiddiy tahdid solayotgan muhim ijtimoiy-siyosiy muammolardan biridir. Radikalizm mohiyatan diniy g'oyalarning noto'g'ri talqin qilinishi, ularni siyosiy yoki mafkuraviy maqsadlarda suiiste'mol qilish bilan bog'liq. Zamonaviy dunyoda bu hodisa nafaqat ayrim mamlakatlarning ichki barqarorligiga, balki butun mintaqaviy xavfsizlikka ham tahdid solmoqda. Maqolaning maqsadi diniy radikalizmning sabablari, ko'rinishlari, global ta'siri va unga qarshi kurash strategiyalarini ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilishdir.

Diniy radikalizmning shakllanishi ko'p omilli jarayon bo'lib, unda siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va mafkuraviy omillar bir-biri bilan chambarchas bog'liq. Ba'zi olimlar radikalizmni iqtisodiy tengsizlik, ishsizlik, ijtimoiy adolatsizlik bilan izohlasa, boshqalar uni diniy savodsizlik va tashqi mafkuraviy ta'sirlar bilan bog'laydi. Masalan, Esposito (2010) fikricha, diniy radikalizmning ildizlari

ko‘pincha mustamlakachilik davrida boshlangan madaniy bosim va adolatsizliklardan kelib chiqadi. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar, axborot texnologiyalari va internet tarmog‘ining tez rivojlanishi radikal g‘oyalarning keng tarqalishiga zamin yaratmoqda. Yoshlar orasida diniy va mafkuraviy immunitetning yetarli emasligi ham bu jarayonni kuchaytiradi.

XXI asrda diniy radikalizm xalqaro miqyosda keng ko‘lamda tarqalgan. “Al-Qoida”, “ISIS”, “Boko Haram” kabi terroristik tashkilotlar o‘z g‘oyalarni diniy shiorlar bilan niqoblab, minglab insonlarning hayotiga xavf solgan. Bu tashkilotlar ijtimoiy tarmoqlar orqali yoshlarni o‘z safiga jalb etish, ma’naviy bo‘shliqdan foydalanish va “muqaddas urush” g‘oyasini ilgari surish orqali ta’sir doirasini kengaytirmoqda. BMTning 2006-yildagi Global qarshi terrorizm strategiyasi diniy radikalizmning ildiz sabablarini — qashshoqlik, adolatsizlik, ta’limning past darajasi va kamsitishni — bartaraf etishni asosiy yo‘nalish sifatida belgilagan. Shuningdek, radikalizm nafaqat xavfsizlik, balki inson huquqlari, millatlararo totuvlik va diniy bag‘rikenglik uchun ham xavfli omil sifatida baholanmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so‘ng diniy sohada barqarorlikni ta’minlash, radikal g‘oyalarning kirib kelishining oldini olish, diniy bag‘rikenglikni mustahkamlash yo‘lida tizimli ishlarni amalga oshirmoqda. Prezident Sh.M. Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan “Ma’naviy immunitetni kuchaytirish” konsepsiyasi yoshlar ongini himoya qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda Imom Buxoriy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, Islom sivilizatsiyasi markazi va Oliy diniy ta’lim muassasalari faoliyat yuritmoqda. Ushbu muassasalar orqali diniy bilimlarni to‘g‘ri manbalarga asoslangan holda yetkazish, diniy savodsizlikni kamaytirish va ekstremistik g‘oyalarga qarshi mafkuraviy immunitetni kuchaytirish choralari ko‘rilmoqda. Shuningdek, ta’lim tizimida ma’naviy-ma’rifiy yo‘nalishdagi fanlarning kuchaytirilishi, ijtimoiy tarmoqlarda radikalizmga qarshi kontent yaratish tashabbuslari ham bu yo‘nalishdagi muhim yutuqlardandir.

Diniy radikalizmga qarshi kurash – bu faqat huquqiy yoki kuch ishlatish yo‘li bilan emas, balki ma’naviy, ta’limiy va psixologik yondashuvlarni o‘z ichiga

olgan kompleks jarayondir. Radikalizmni bartaraf etish uchun jamiyatda adolat, tenglik, bagʻrikenglik va diniy erkinlik muhitini yaratish zarur. Har bir fuqaro, ayniqsa yoshlar, tinchlik, totuvlik va insonparvarlik qadriyatlarini hayotining ajralmas qismi sifatida qabul qilishi kerak. Shunda diniy radikalizm va ekstremizmga qarshi kurashda ijtimoiy immunitet kuchayadi va barqaror taraqqiyotga erishish mumkin boʻladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov, I.A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Baqoyev, A. Diniy ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashning ijtimoiy asoslari. Toshkent, 2019.
3. UN Global Counter-Terrorism Strategy. United Nations, 2006.
4. Esposito, John L. The Future of Islam. Oxford University Press, 2010.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 15-iyundagi PQ-3080-son qarori.
6. OIC (Organization of Islamic Cooperation). Strategies to Counter Extremism. Jidda, 2020.
7. G'aniyev, R. Diniy bagʻrikenglik va millatlararo totuvlik. Toshkent, 2021.
8. Mirziyoyev, Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. Toshkent, 2021.